

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME‘YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

**MEHNAT GIGIYENASI MASALALARIDA YANGI
TEXNOLOGIK JARAYONLAR, TEXNIKA, ASBOB-
USKUNALAR, ANJOMLAR, KIMYOVIY MODDALAR VA
BOSHQA MAHSULOTLAR USTIDAN OGOHLANTIRUVCHI
SANITARIYA NAZORATI**

**O‘zbekiston Respublikasining
0113-01 - sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Toshkent – 2001

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME‘YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

«TASDIQLAYMAN»

**O‘zbekiston Respublikasining
Davlat bosh sanitariya vrachi**

S.S. SAIDALIYEV

10-oktyabr 2001-yil

**MEHNAT GIGIYENASI MASALALARIDA YANGI
TEXNOLOGIK JARAYONLAR, TEXNIKA, ASBOB-
USKUNALAR, ANJOMLAR, KIMYOVIY MODDALAR VA
BOSHQA MAHSULOTLAR USTIDAN OGOHLANTIRUVCHI
SANITARIYA NAZORATI**

**O‘zbekiston Respublikasining
0113-01 - sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Toshkent – 2001

Ushbu sanitariya normalari va qoidalari O'zbekiston Respublikasi mehnatkashlari va aholisining sog'lig'ini muhofaza qilish maqsadida o'rnatiladi.

Ushbu hujjatning tasdiqlanishi bilan ilgari qabul qilingan va nashr etilgan yangi texnologik jarayonlar, texnika, asbob-uskunalar, kimyoviy moddalar va boshqalarni joriy etish bo'yicha barcha sanitariya normalari, qoidalari va gigiyena normativlari o'z kuchini yo'qotadi.

Ushbu "Sanitariya qoidalari va normalari"ga mulkchilik shaklidan qat'i nazar barcha davlat organlari, korxonalar va mansabdor shaxslar rioya qilishlari shart.

ISHLAB CHIQUVCHI MUASSASALAR:

Toshkent davlat tibbiyot instituti II, Mehnat gigiyenasi kafedrası;

O'zbekiston Respublikasi Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazi;

O'zR Sog'liqni saqlash vazirligi Sanitariya, gigiyena va kasb kasalliklari ilmiy-tadqiqot instituti.

MUALLIFLAR:

Demidenko N.M. – ToshDTI II mehnat gigiyenasi kafedrası professori, tibbiyot fanlari doktori

Shtrunova M.I. - O'zR DSENM mehnat gigiyenasi bo'limi mudiri

Ibragimova G.Z. - O'zR SSV SGKK ITI kimyoviy moddalardan foydalanishda sanoat toksikologiyasi va mehnat gigiyenasi laboratoriyasi mudiri, tibbiyot fanlari nomzodi

Ushbu sanitariya qoidalari va normalari Sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlarining mehnat gigiyenasi bo'yicha shifokorlari uchun mo'ljallangan bo'lib, yangi texnologik jarayonlar, asbob-uskunalar, qurilmalar, asboblari va ishchilar sog'lig'iga zararli ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan kimyoviy moddalarni joriy etish ustidan ogohlantiruvchi sanitariya nazoratini amalga oshirishda qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi Sanitariya, gigiyena va kasb kasalliklari ilmiy-tadqiqot instituti

KIRISH

Yangi texnika va texnologiya ustidan ogohlantiruvchi sanitariya nazorati mehnat gigiyenasi shifokorining murakkab ish sohasi hisoblanadi. Chunki bu nazorat sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish va boshqa tarmoqlarning turli sohaları uchun loyihalash, konstruksiyalash, texnologik ishlanmalar kabi murakkab faoliyat sohalarini nazorat qilish va tartibga solishni o'z ichiga oladi.

Zamonaviy ishlab chiqarish mehnat unumdorligi va mahsulot sifatining zarur darajada o'sishini, mehnat va turmush sharoitlarining yanada yaxshilanishini ta'minlaydigan hamda mehnat jarayoni va atrof-muhitni sezilarli darajada o'zgartira oladigan yangi texnologik jarayonlar, texnika va materiallarni joriy etmoqda. Biroq, yangi texnologik jarayonlar, mashinalar va kimyoviy moddalarni tartibga solinmagan va nazorat qilinmagan holda qo'llash salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Xalq xo'jaligini texnik va texnologik rivojlantirish yangi texnika va texnologiyalarni ogohlantiruvchi sanitariya nazorati bosqichida qo'llaniladigan gigiyenik me'yorlar va qoidalar, psixofiziologik va ergometrik talablar, mehnat xavfsizligi standartlari tizimlarini hisobga olgan holda olib borilishi lozim. Bu sohada ogohlantiruvchi sanitariya nazoratini sifatli va o'z vaqtida o'tkazish qulay mehnat sharoitlarini ta'minlaydi, ish qobiliyatini oshiradi va sezilarli iqtisodiy samara keltiradi.

1. Umumiy qoidalar

1.1. Ushbu sanitariya qoidalarini texnologik jarayonlar, texnika, asbob-uskunalar, qurilish materiallari, kimyoviy moddalar va boshqa mahsulotlarni ishlab chiqarish hamda joriy etish uchun mo'ljallangan normativ-texnik hujjatlarni kelishishda majburiydir.

1.2. Sanitariya qoidalarini O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan vazirliklar, idoralar, korxonalar, loyihalash tashkilotlari va muassasalari, ilmiy-tadqiqot institutlari, laboratoriyalar, shuningdek sanitariya-epidemiologiya xizmati organlari va muassasalari uchun mo'ljallangan.

1.3. Sanitariya qoidalarini talablarining bajarilishi uchun korxonalar (muassasalar) ma'muriyati va ITH (ilmiy-texnik hujjatlar)ni ishlab chiquvchilar javobgardir.

1.4. Mazkur qoidalarga rioya etilishini nazorat qilish davlat sanitariya nazorati organlariga yuklatilgan.

2. TSh va TS loyihalarini ko'rib chiqish va kelishish tartibi

2.1. Texnik shartlar (TSh) va tarmoq standartlari (TS) obyekt (mahsulot) xususiyatlarini bayon etuvchi hamda mahsulotning ayrim turlariga (turlari, markalari, artikullari), texnologik jarayonlarga va boshqalarga qo'yiladigan talablar majmuasini belgilovchi me'yoriy-texnik hujjatlar hisoblanadi. Shu sababli, davlat nazorati organlari tomonidan TSh va TSni kelishish ogohlantiruvchi sanitariya nazoratining samarali chorasi hisoblanadi.

2.2. Me'yoriy-texnik hujjatlarning (TSh va TS) barcha loyihalari ko'rib chiqilishi va kelishilishi shart. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi respublika hududidagi korxonalar tomonidan ishlab chiqiladigan yangi turdagi xom ashyo va kimyoviy moddalar, sanoat mahsulotlari, qurilish

materiallari, yangi texnologik jarayonlar, uskunalar, asboblari va jihozlarni kelishib oladi.

2.3. TSh va TSni ko'rib chiqishdan maqsad - xalq xo'jaligida foydalanish uchun mo'ljallangan kimyoviy mahsulotlar, buyumlar, asboblari, uskunalari va boshqa mahsulotlar ularni ishlab chiqarish, qo'llash, sinash, saqlash, tashish, o'rnatish sharoitlarida insonlar uchun, shuningdek, ularni qo'llash sharoitlarida texnologik jarayonlar uchun qanchalik xavfli ekanligini aniqlashdir. Bundan tashqari, TSh va TS loyihalari ushbu mahsulotlar, buyumlar, uskunalari bilan ishlash yoki texnologik jarayonga xizmat ko'rsatish xavfsizligini ta'minlaydigan talablarni qanchalik to'g'ri va to'liq aks ettirayotganini baholashdir.

2.4. TS va TSh loyihalarini ekspertizadan o'tkazish gigiyenik yo'nalishdagi respublika ilmiy-tadqiqot institutlariga, tibbiyot institutlarining tegishli kafedralariga, shuningdek normativ-texnik hujjatlar loyihalari va boshqa materiallarni gigiyenik ekspertizadan o'tkazish imkoniyatiga ega bo'lgan sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlariga topshirilgan.

2.5. Davlat sanitariya nazorati organlarining ushbu bo'lim bo'yicha ishlarini rejalashtirish va to'liq qamrab olish maqsadida har yili sanoat korxonalari, tashkilotlar, ilmiy-tadqiqot institutlari, konstruktorlik byurolari va boshqalarning tegishli bo'limlaridan zarur ma'lumotlarni rasman so'rab olish lozim.

2.6. TSh va TSlarni ko'rib chiqish va kelishtirishda standartlashtirilayotgan mahsulotning real sharoitlarda zararli omillar paydo bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin bo'lgan xususiyatlari o'rganiladi. GOST 15.002-88 "Ishlab chiqarish-texnik maqsadlarga mo'ljallangan mahsulotlar" bilan texnik topshiriqni ishlab chiqish, kelishish, tasdiqlash, texnik hujjatlarni ekspertizadan o'tkazish, tajriba namunalarini sinash va ularni ishlab chiqarishga qabul qilish tartibi belgilanadi.

2.7. Gigiyenik ekspertiza uch bosqichda o'tkazilishi kerak:

- a) normativ-texnik hujjatlar loyihalarini ko'rib chiqish bosqichida;
- b) mashinalar, uskunalari va boshqalarning namunalarini dastlabki sinovlarida ishtirok etish;
- v) qabul sinovlarida ishtirok etish.

Gigiyenik ekspertiza natijalari bo'yicha ekspert xulosasi tuziladi.

3. TSh va TS loyihalarini ko'rib chiqish bosqichlari

3.1. Standartlashtirish obyekti, standartlashtirilayotgan mahsulotni ishlab chiqarish, qo'llash, sinash, tashish va saqlash paytida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan zararlarning turlari, darajasi va manbalari haqida aniq tasavvur hosil qilish, shuningdek, uskunalariga xizmat ko'rsatishdagi mehnat jarayonlarining xususiyati, ularning og'irligi va zo'riqishi to'g'risida tushunchaga ega bo'lish. Buning uchun TSh, TS loyihasida, hamda qo'shimcha materiallarda (tushuntirish xati, retseptura, fotosuratlar, chizmalar, tajriba namunasini sinash dalolatnomalari yoki bayonnomalari, toksikologik tadqiqotlar materiallari, fizik-kimyoviy xususiyatlari va boshqalar) keltirilgan ma'lumotlardan foydalaniladi.

3.2. TSh va TSning barcha bo'limlaridagi zararli va xavfli ishlab chiqarish omillarining salbiy ta'sirini bartaraf etishga qaratilgan talablarni tahlil qilish. Bunda loyihalarda keltirilgan xavfsizlik talablari aniq bo'lishiga e'tibor qaratish

lozim. Ko‘rib chiqish jarayonida mahsulotning ishlab chiqarish yoki qo‘llashning haqiqiy sharoitlarida zararli va xavfli omillar paydo bo‘lishiga sabab bo‘lishi mumkin bo‘lgan xususiyatlari o‘rganiladi.

Belgilangan tartibda tasdiqlangan me‘yoriy hujjatlarga (GOST, TS, sanitariya va tarmoq me‘yorlari va qoidalari va boshqalar) havola qilishga ruxsat beriladi. Bular bevosita ko‘rib chiqilayotgan jarayonlar, uskunalar, moddalar va boshqalarga taalluqli talablarni tartibga soladi. Havola qilingan hujjatlarda barcha zarur gigiyenik talablar mavjudligini tekshirish lozim. Ko‘rib chiqish uchun taqdim etilgan materiallarda yetarli ma‘lumotlar bo‘lmasa, zarur ma‘lumotlarni TSh va TS ishlab chiquvchilaridan qo‘shimcha ravishda so‘rab olish kerak.

Taqdim etilgan ma‘lumotlarning to‘g‘riligini baholash uchun me‘yoriy va ma‘lumotnoma materiallariga, adabiyot ma‘lumotlariga, shuningdek, ishlab chiquvchilar tomonidan taqdim etilgan qo‘shimcha ma‘lumotlarga tayanish lozim. Zarurat tug‘ilganda, TSH va TS loyihalarini gigiyena yo‘nalishidagi ilmiy-tadqiqot institutlariga va tibbiyot oliy o‘quv yurtlarining tegishli kafedralariga ekspertizaga yuborish kerak.

3.3. TSh va TSni muvofiqlashtirish imkoniyati haqidagi xulosa turli nazorat obyektlarining xususiyatlarini hisobga olgan holda chiqarilishi lozim: kimyoviy mahsulotlar, mashinalar, uskunalar, apparaturalar va boshqalar uchun TSh va TS, shuningdek namunaviy texnologik loyihalar (NTL) uchun.

4. Turli obyektlar uchun TSh va TSni ko‘rib chiqish va kelishishning o‘ziga xos xususiyatlari

4.1. Kimyoviy mahsulotlarga TSh va TS.

4.1.1. Kirish qismida:

moddaning vazifasi va uni qo‘llash shartlari;

birikmaning kimyoviy tarkibi, empirik va struktura formulasi.

4.1.2. “Texnik talablar” bo‘limida:

Mahsulotlardagi zararli komponentlarning mavjudligi va ularning maksimal miqdori, bunda texnologik ahamiyatga ega bo‘lmagan va shu sababli TSh va TS loyihasida bo‘lishi mumkin bo‘lgan, ishchilar uchun xavf tug‘dirmaydigan zararli komponentlarning mavjudligiga e‘tibor qaratish lozim (polimerlardagi monomerlar va turli qo‘shimchalar, aromatik birikmalardagi benzol, sulfat kislotadagi mishyak va boshqalar). Bu kompleksni to‘liq toksikologik baholash, ularni mahsulotdan olish imkoniyatini aniqlash va ularning miqdorini maksimal darajada cheklash maqsadida amalga oshiriladi.

Fizik-kimyoviy xususiyatlari: qaynash va erish harorati, uchuvchanligi, gidrolizlanish, parchalanish, oksidlanish, polimerlanish va hokazo qobiliyati, bunda hosil bo‘ladigan zararli moddalar ko‘rsatilgan holda; yog‘lar va suvda eruvchanligi. Ishlab chiqarilayotgan mahsulotning agregat holati uni qo‘llash sharoitlarini hisobga olgan holda baholanishi kerak. Zarur bo‘lganda, ishlab chiqarilayotgan mahsulot shaklini o‘zgartirish talab qilinishi mumkin (kukun o‘rniga granulalar, briketlar, pasta).

4.1.3. Mahsulot qadoqlanishini baholashda idishlarga joylash, tashish va saqlash jarayonida odamlarga zararli ta’sir ko‘rsatishning oldini olish, qo‘lda

tashishda idishdagi mahsulotning maksimal og'irligini cheklash kabi jihatlar hisobga olinishi lozim.

4.1.4. "Xavfsizlik talablari" bo'limida taqdim etilgan toksikologik tavsifnomaning to'liqligi va to'g'riligini tekshirish lozim. Unda birikmaning (mahsulotning) xavflilik sinfi, ta'sir xususiyati haqida qisqacha ma'lumotlar, tasdiqlangan REMK (loyihalashtirish va ishlab chiqarish sinovlari bosqichlari uchun TXTD) qiymati aks ettirilgan bo'lishi kerak.

Xalq xo'jaligiga joriy etilayotgan barcha yangi kimyoviy moddalar albatta toksikologik baholanishdan o'tkazilishi shart. Toksikologik tadqiqotlar hajmi kimyoviy moddaning xususiyatlari, xavflilik darajasi, ishlab chiqarish va qo'llash sharoitlari, aloqada bo'lgan shaxslar soni va boshqa omillar bilan belgilanadi. Ilmiy tadqiqot bosqichida (laboratoriya reglamenti) toksikologik ekspertiza o'tkaziladi. Ushbu tadqiqotlar turli ta'sir yo'llarida o'tkir zaharlilik va xavflilik sinfi ko'rsatkichlarini, to'planish xususiyatini, shuningdek, uzoq muddatli ta'sirlar ehtimolini aniqlashni o'z ichiga oladi (kanserojen, mutagen va allergik analoglarga ega bo'lgan moddalar uchun, o'rganilmagan moddalar uchun esa - tezkor usullar yordamida).

Toksikologik ekspertiza bayonnomasini taqdim etish majburiydir.

Tajriba va yarim sanoat ishlab chiqarish bosqichida (vaqtinchalik texnologik reglament, tajriba partiyasi uchun texnik shartlar) toksikologik ekspertiza paytida olingan ko'rsatkichlardan tashqari, asosan ta'sirlanadigan a'zolar va tizimlar, xavf sinflari (GOST 12.1.007-76 bo'yicha), hisoblangan REMK (TXTD) qiymatlari, shuningdek, havodagi moddalarni aniqlash usullari va birlamchi toksikologik pasport haqidagi ma'lumotlar zarur. Sanoat ishlab chiqarish bosqichida (GOST, TS, TSh, texnologik reglament va boshqalar) barcha kimyoviy moddalar uchun to'liq toksikometrik ma'lumotlar, barcha gigiyenik me'yorlar va toksikologik pasport mavjud bo'lishi kerak. Quyidagi hollarda Davlat sanitariya nazorati organlari bilan kelishilgan holda havoda REMK ishlab chiqish talab etilmaydi:

fizik-kimyoviy xususiyatlari tufayli havoga chiqmaydigan moddalar uchun;

LK50 va LD50 ko'rsatkichi bo'yicha xavflilik 4-sinfiga mansub suyuqlik bug'lari uchun (20°C haroratda, 760 mm simob ustuni bosimida) quyidagi hollarda:

a) bir yilda ishlab chiqariladigan mahsulot miqdori 200 kg dan oshmasligi kerak;

b) modda bilan oz sonli shaxslar (30 kishidan ko'p bo'lmagan) aloqada bo'ladi;

v) modda normal sharoitda 165°C dan yuqori haroratda qaynaydi; IZEK 3 dan kam;

g) bug'larining to'yinish konsentratsiyasi me'yorlar asosida hisoblangan REM qiymatidan past bo'lgan modda.

Murakkab tarkibli mahsulotlar uchun tayyor mahsulotning yoki uni tashkil etuvchi moddalarning, shuningdek, tashqi muhitning turli omillari yoki qayta

ishlash sharoitlari ta'sirida parchalanishi natijasida hosil bo'ladigan moddalarning toksikologik tavsifi taqdim etilishi shart.

Ish zonasi havosini ifloslantiruvchi moddalar majmuasi hosil bo'lgan taqdirda, ularning REMK ko'rsatilgan holda yetakchi va eng xavfli tarkibiy qismlar aniq belgilanishi lozim. Loyihalarni ko'rib chiqishda quyidagi ma'lumotlarga alohida e'tibor qaratish zarur: ushbu mahsulot bilan ishlashda xavfsizlik talablarini belgilovchi ma'lumotlar, o'tkir zaharlanishlar ehtimoli, mahsulotning organizmga kirish yo'llari, teri va shilliq qavatlariga mahalliy ta'sir xususiyati, shikastlanmagan teridan o'tish qobiliyati, organizmning sezuvchanligini oshirishi, organizmda to'planib, keyinchalik surunkali kasbiy zaharlanishni keltirib chiqarishi. Ushbu bo'limda xavfsizlikning asosiy yo'nalishlari va o'ziga xos chora-tadbirlari, fizik-kimyoviy va toksik xususiyatlarga bog'liqligi, texnologik jarayonni tashkil etish, texnologik uskunalar, sanitariya-texnik vositalar (shamollatish, yoritish) va ishchilarning shaxsiy himoya vositalariga qo'yiladigan tegishli talablar nazarda tutilishi kerak.

4.1.5. "Sinov usullari" bo'limida zararli moddalarni sinovdan o'tkazish xavfsizligi nazorat qilinishi lozim.

Loyihada ish joyi havosiga chiqadigan moddalarni aniqlash usullari GOST 12.1.005-88 "Ish joyi havosiga qo'yiladigan umumiy sanitariya-gigiyena talablari" ning 3-bo'limi qoidalariga muvofiq ko'rsatilishi shart.

4.1.6. Kimyoviy mahsulotlarga oid texnik shartlar va me'yoriy hujjatlar loyihalarini kelishish masalasini hal qilishda quyidagilardan foydalanishni nazarda tutuvchi hujjatlarni kelishishdan voz kechish lozim:

kanserogen va mutagen mahsulotlar, o'ta xavfli (1-xavflilik sinfi) moddalar;

xavfsiz mehnat sharoitlarini ta'minlay olmaydigan vaziyatlarda ishlatish uchun mo'ljallangan yuqori xavfli mahsulotlar (2-xavflilik sinfi);

tarkibida xavfli miqdorda zararli tarkibiy qismlar va aralashmalar mavjud bo'lgan mahsulotlar;

zaharli xususiyatlari o'rganilmagan mahsulotlar.

4.2. Mahsulotlar (mashinalar, asbob-uskunalar, apparaturalar, asboblari va texnologik jarayonlar va boshqalar) uchun TSh va TS.

4.2.1. Kirish qismida qo'llanish maqsadi, sohasi va shartlari aniq ko'rsatilishi zarur.

4.2.2. "Texnik talablar" bo'limiga quyidagilar kiritilishi shart:

4.2.2.1. Xavfsiz sharoitlarni ta'minlaydigan va mashinalar, uskunalar hamda shunga o'xshash jihozlar ishlashi jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan zararli ishlab chiqarish omillari ta'sirining oldini oladigan konstruktiv yechimlar;

a) ishlash jarayonida zararli moddalar ajralib chiqishi mumkin bo'lgan uskunalar uchun: uskunaning germetikligi, ochiladigan yuklash va chiqarish teshiklari, ko'rish lyuklari va boshqalarning tuzilishiga qo'yiladigan talablar. Uskunaning ishga tushirish mexanizmlari bilan bog'langan o'rnatilgan ventilyatsiya bilan ta'minlash; qayta ishlanadigan mahsulotlarning to'kilishi, sachratilishini oldini oluvchi qurilmalar; chiqindilarni yig'ish; zararli mahsulotlar

bilan aloqa qilish ehtimoli bo'lgan operatsiyalarni mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish kabi choralar.

Ishlash jarayonida chang hosil bo'ladigan uskunalar uchun changni bostiruvchi vositalar nazarda tutilishi shart.

b) ish paytida issiqlik va namlik ajralib chiqishi mumkin bo'lgan uskunalar uchun - ularning tarqalishini oldini oladigan (germetizatsiya, issiqlik izolyatsiyasi, o'rnatilgan ventilyatsiya, kondensatlangan suyuqlikni yig'ish va chiqarib yuborish) hamda ishchilarning issiq yuzalarga tegishini istisno qiladigan konstruktiv yechimlarning mavjudligi.

v) shovqin hosil qiluvchi uskuna va mashinalar uchun - shovqinni me'yoriy darajalargacha pasaytirishni ta'minlaydigan aniq konstruktiv yechimlarning mavjudligi (tovush yutuvchi materiallar, qistirmalar, so'ndiruvchilar, qoplamalar va boshqalardan foydalanish). Bunda tajriba namunalarini sinashda olingan tovush xususiyatlarining qiymatlari keltirilishi lozim.

Tajriba namunalarining shovqin xususiyatlari GOST 8.055-82 bo'yicha o'lchangan detsibellarda tovush quvvatining oktava darajalari ko'rinishida belgilanishi va gigiyenik tadqiqotlar bayonnomalari bilan tasdiqlanishi lozim. Ular mehnat faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini, shovqinning spektral tarkibini va uning doimiy yoki vaqtinchalik xarakterini hisobga olgan holda ish joylarida shovqin darajasining sanitariya me'yorlariga rioya etilishini ta'minlashi kerak (SanQvaM №0065-96).

g) ishlash jarayonida tebranish hosil qiladigan uskunalar uchun - mazkur uskunada ishlovchilarni tebranishdan himoya qilishni ta'minlaydigan aniq choralar; manbadagi tebranish qo'zg'alishini yo'qotish, tarqalish yo'li bo'ylab tebranishni kamaytirish (amortizatorlar, qistirmalar, qoplamalar, so'ndiruvchi qurilmalar va boshqalar) va hokazo. Asbob-uskunalar va qo'l mashinalarining amaldagi GOST va sanitariya me'yorlariga (GOST 12.4-012-83, SanQvaM №0063-96) muvofiq o'lchangan tebranish xususiyatlari ko'rsatilishi shart.

Qo'l mashinalari uchun TSh va TSni ko'rib chiqishda tebranish tezligi darajasidan tashqari quyidagilar ko'rsatilishini talab qilish zarur: belgilangan rejimda ishlash jarayonida ishchi qo'llari bilan ushlaydigan mashina yoki uning qismlarining og'irligi va bosim kuchi; ishlovchi qo'llari tegadigan joylarda sirtning issiqlik o'tkazuvchanlik koeffitsiyenti;

d) ish jarayonida ultratovush hosil qiladigan uskunalar uchun - manbada zararli tovush energiyasi nurlanishini kamaytiradigan, tovush energiyasining parazit nurlanishini bartaraf etadigan, ultratovushning mahalliy ta'sirini cheklaydigan aniq konstruktiv yechimlar; agar u texnologik operatsiyalarni bajarish uchun maxsus ishlab chiqarilsa, tovush izolyatsiyalovchi qoplamalar, ekranlar qo'llash, ularni ultratovush generatori bilan blokirovka qilish, masofadan boshqarish tizimini joriy etish va boshqalar.

3.1. E) sanoat chastotali, radiochastotali va optik diapazonlardagi elektromagnit nurlanishlarni hosil qiladigan uskunalar uchun

ish xonasiga elektromagnit energiyasining sizib chiqishini kamaytirish maqsadida qurilmalar va alohida uzellar yoki bloklarni iloji boricha ekranlash, boshqaruv va rostlash organlarini oqilona joylashtirish, avtomatik va masofaviy

boshqaruvdan maksimal darajada foydalanish. Uskuna gigiyenik jihatdan eng maqbul ish va xizmat ko'rsatish rejimini ta'minlashi, xizmat ko'rsatuvchi xodimlarning uskuna ishlayotgan paytda elektromagnit energiya nurlanish manbai yaqinida bo'lish vaqtini minimumga tushirishi kerak. Himoya tadbirlari majmuasi sanitariya me'yorlari va qoidalari (SanQvaM №0062-96; SanQvaM №0064-96) talablariga javob berishi lozim.

4.2.2.2. Mahsulotlarni yuklash va tushirish bo'yicha mehnat talab operatsiyalarni mexanizatsiyalash va avtomatlashtirishni ta'minlovchi konstruksiyalarga qo'yiladigan talablar.

4.2.2.3 Xonada texnologik uskunalarni joylashtirish talablari, xonaga qo'yiladigan talablar (yoritish, bo'yash va hokazo); uskunalariga xizmat ko'rsatishdagi mehnat jarayonlarining xususiyati, ularning og'irligi va zo'riqligi.

4.2.2.4. Boshqarish va xizmat ko'rsatish qulayligini ta'minlaydigan ish o'rni va boshqaruv organlariga ergonomik talablar; ish holatini oqilona tanlash va boshqalar.

4.2.2.5. Texnik shartlar va tarmoq standartlariga kiritilgan yechimlarni baholashda tegishli me'yoriy hujjatlar talablariga amal qilish lozim.

4.2.2.6. "Xavfsizlik talablari" bo'limida GOST 12.0.0033-74 bo'yicha zararli ishlab chiqarish omillari, ularning manbalari, ish joylaridagi ruxsat etilgan darajalar va ish zonasi havosidagi zararli moddalarning yo'l qo'yiladigan chegaraviy konsentratsiyalari (GOST 12.1.005-88) ko'rsatilishi kerak.

Bo'limda zararli ishlab chiqarish omillarini, avvalo, ular paydo bo'ladigan joylarda kamaytirish va cheklash bo'yicha talablar bayon etilishi lozim. Xavfsizlik talablari, shuningdek, aloqa va foydalanish paytida amalga oshirilishi zarur bo'lgan chora-tadbirlarni (konstruksiyada mavjud bo'lganlarga qo'shimcha ravishda) aks ettirishi kerak. Bunda himoya qoplamlari va ekranlar, mahalliy shamollatish, filtrlar, shovqin so'ndirgichlar, suv pardalari, havo dushlari va boshqalarning o'rnatilish joylarini ko'rsatgan holda ularning poydevorlarini o'rnatish talablari ham kiritilishi lozim.

4.2.3. "Sinov usullari" bo'limiga gigiyenik ahamiyatga ega bo'lgan ishlab chiqarish omillari parametrlarini nazorat qilish usullari (yoki ularga havolalar) kiritilishi shart. Alohida omillarni aniqlash usullari me'yoriy hujjatlarga mos kelishi va Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlangan bo'lishi lozim.

"Sinov usullari" bo'limida usullarning o'zi xavfsiz ekanligini tekshirish zarur. Zararli moddalar yoki zararli omillar ta'siri bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan asboblarni qo'llash zarur bo'lganda, ularni xavfsizlari bilan almashtirish taklif etilishi kerak. Bunday almashtirish imkoni bo'lmasa, "Xavfsizlik talablari" bo'limida sinovlar va foydalanish davrida nazorat qilishda xavfsiz ishlash sharoitlarini ta'minlaydigan chora-tadbirlar aks ettirilishi lozim.

5. Dastlabki va qabul sinovlarida ishtirok etish tartibi

5.1 Me'yoriy-texnik hujjatlar loyihalarini gigiyenik ekspertizadan o'tkazishdan tashqari, sanitariya-epidemiologiya xizmati yangi mashina va uskunalar, texnologik jarayonlar va boshqa mahsulotlar namunalari dastlabki sinovlarida, keyinchalik esa qabul sinovlarida ishtirok etadi.

5.2. Dastlabki va qabul sinovlari jarayonida yangi uskunalar, mashinalar, asboblardan foydalanish natijasida yuzaga keladigan mehnat sharoitlarini, shuningdek mehnatning og'irligi va zo'rqlashini baholash maqsadida gigiyenik, fiziologik va ergonomik usullarning keng majmuasi qo'llanilishi lozim.

5.3. Mahsulotni ishlab chiqarishga qo'yish imkoniyati aniqlanganda, komissiya mahsulot va texnik hujjatlarni takomillashtirish hajmini belgilaydi. Qo'shimcha sinovlar o'tkazilishi talab etilgan hollarda, qabul qilish dalolatnomasi ular yakunlangandan so'ng tuziladi.

Agar mahsulotni joriy etish uchun tavsiya etib bo'lmasa, dalolatnomada mahsulotni takomillashtirish bo'yicha keyingi ishlar yo'nalishi, takroriy sinovlar o'tkazish zarurligi yoki mahsulotni ishlab chiqish bo'yicha keyingi ishlarni to'xtatish to'g'risida ko'rsatma beriladi.

5.4. Qabul qilish dalolatnomasidagi texnik topshiriq, ekspert xulosasi, qabul qilish sinovlari bayonnomasini tuzish, bayon qilish va rasmiylashtirish talablari GOST 15.021-88 "Ishlab chiqarish-texnik maqsadlarga mo'ljallangan mahsulotlar" standartida keltirilgan.

Zaruriy rasmiy hujjatlar ro'yxati

1. GOST 15.001-88 "Mahsulotni ishlab chiqish va ishlab chiqarishga qo'yish", "Asosiy qoidalar".
2. GOST 12.1.005-88 "Ish joyi havosiga qo'yiladigan umumiy sanitariya-gigiyena talablari".
3. Ishlab chiqarish uskunalari, yangi mashina va mexanizmlar, yangi texnik moddalarni ekspertizadan o'tkazish uchun 12.1.0... va 12.2.0... shifrlı MXST davlat standartlari.
4. Texnologik jarayonlarni tashkil etish va ishlab chiqarish jihozlariga qo'yiladigan gigiyenik talablar. SanQvaM №0011-94.
5. GOST 12.2.032-76 "O'tirib bajariladigan ishlarda ish joyi. Umumiy ergonomik talablar".
6. GOST 12.2.033-78 "Tik turib bajariladigan ishlarda ish joyi. Umumiy ergonomik talablar".
7. GOST 12.1.012-78 "MXST. Tebranish. Umumiy xavfsizlik talablari".
8. SanQvaN №0063. Umumiy va mahalliy tebranishning sanitariya me'yorlari.
9. QMQ 2.09.04-95. Ma'muriy va maishiy xonalar.
10. QMQ 2.01.08-98. Tabiiy va sun'iy yoritish.
11. QMQ 2.04.05-96. Isitish, shamollatish va havo muvofiqlash.
12. SanQvaM №0065-96. "Ish joylarida shovqin darajalarining sanitariya me'yorlari".
13. SanQvaM №0062-96. "Sanoat chastotali (50 Gs) elektromagnit maydonlarining ruxsat etilgan darajalari bo'yicha sanitariya me'yorlari".
14. SanQvaM №0064- "Radiochastotali elektromagnit maydonlarining ruxsat etilgan darajalari bo'yicha sanitariya me'yorlari".
15. SanQvaM №0046-95. "Ish joyi havosidagi zararli moddalarning REKM gigiyenik me'yorlari".
16. QMQ 2.07.04-98. "Qishloq xo'jaligi korxonalari hududini me'moriy-rejalashtirish tashkil etish".
17. SanQvaM №0059-96. "Pestitsidlarning zaharlilik va xavflilik darajasi bo'yicha gigiyenik tasnifi".
18. SanQvaM №0049-96. "Ishlab chiqarish muhiti omillarining zararlilik va xavflilik ko'rsatkichlari, mehnat jarayonining og'irligi va zo'riqishi bo'yicha mehnat sharoitlarining gigiyenik tasnifi".